

Тарасюк А.С., Маренич Ю.І.

студенти;

Жукова Л.М.

*кандидат економічних наук, доцент,
Харківський національний університет
імені В.Н. Каразіна*

КОНКУРЕНТНЕ СЕРЕДОВИЩЕ І ФОРМУВАННЯ ПОВЕДІНКИ СУБ'ЄКТІВ КОРПОРАТИВНИХ ВІДНОСИН

В умовах глобалізаційних зрушень та зростаючих соціально-інституційних розривів підвищення ефективності національної економіки пов'язане з необхідністю підвищення рівня конкурентоспроможності країни. Спрямовуючи стратегічні цілі на стале зростання господарчої системи України та підвищення добробуту населення, економіка країни зіштовхнулася із низкою бар'єрів, що заважають інтегруватися до європейської економічної спільноти. Їх першопричиною є низький рівень конкурентоспроможності національної економіки (за рейтингом конкурентоспроможності IMD Україна у 2017 році посіла 60 місце з 63 країн світу [1], а за Індексом глобальної конкурентоспроможності – 81 місце зі 137 країн світу [2]), викликаний низькою щільністю інституційного середовища, технологічною відсталістю, недосконалістю менеджменту підприємств і корпорацій, низьким рівнем якості продукції, надмірним державним втручанням у функціонування господарчої системи, нормативно-правовою непідготовленістю держави до реформ, що здатні стимулювати конкурентоспроможність національної економіки. Значною мірою ці проблеми пов'язані з неповним використанням потенціалу суб'єктів ринкової економіки, сформованого у країні за всі роки незалежності.

Конкурентоспроможність є одним із найважливіших показників здатності економічних суб'єктів досягати переваг на ринках товарів і послуг. Рівень конкурентоспроможності залежить від світової кон'юнктури, економічного й технологічного розвитку країни, функціонування інститутів. Інституційна конкурентоспроможність виступає як показник потенційних можливостей досягнення соціально-економічного успіху країною в рамках функціонуючої інституційної системи, що включає традиції, норми, правила поведінки, установи й суспільні цінності.

В той же час слід відмітити, що економічний розвиток країни та конкурентні позиції в світі залежать від використання конкурентних переваг. Розвиток та ускладнення науково-виробничих зв'язків обумовили зміни, що виразилися в появі нових організаційних форм взаємозв'язків і взаємодій між суб'єктами господарювання. У процесі проведення ринкових реформ традиційні ієрархічні структури були замінені більш гнучкими й рухомими мережевими формами організації в різних сферах діяльності. Механічне копіювання та перенесення інституційних форм без урахування особливостей

функціонування транзитивної економіки стало причиною відсутності погодженості в роботі інститутів [3]. Отже, загострення конкурентної боротьби між суб'єктами господарювання в різних сферах діяльності обумовлює необхідність розроблення й використання різноманітних методів оцінки інституційної конкурентоспроможності. Визначення факторів її підвищення, включаючи урахування впливу інституалізації економіки, належить до одного із пріоритетних питань економічних досліджень.

Дослідженню проблеми конкурентоспроможності економічних суб'єктів присвячені роботи вітчизняних і закордонних учених. Так, теоретико-методологічні засади конкурентоспроможності як безперервного процесу, властивого ринковій економіці, досліджувались такими зарубіжними ученими, як М. Алле, М. Портер, А. Сміт, Дж. Стігліц, Р. Стоун, Ф. Хайек та ін. Проте у цих дослідженнях недостатньо уваги приділено проблемам, що враховують вплив глобалізаційних процесів на конкурентоспроможність національної економіки. У свою чергу, питання підвищення національної конкурентоспроможності в умовах глобалізації знайшли своє відображення в роботах таких вітчизняних учених, як Л. Антонюк, Я. Базилук, Я. Белінська, М. Бутко, В. Горбулін, Л. Дейнеко, Я. Жаліло, Б. Кваснюк, Ю. Кіндзерський та ін.

У роботах учених Т. Артёмової, В. Гейця, А. Гриценка, П. Єщенка, В. Сіденка, О. Яременка застосування інституційного підходу при аналізі соціально-економічних процесів дозволяє визначити істотні фактори забезпечення національної конкурентоспроможності в умовах вимушеної інституційної відкритості.

Поточна конкурентоспроможність країн та їх глобальний статус залежать, в першу чергу, від економічної ефективності їх господарських систем та адекватності інституційного устрою. Спостерігаються декілька глибоких конфліктів, які стимулюють інституційний пошук: конфлікт між корпораціями та державою; конфлікт між державою та громадянським суспільством; конфлікт між глобальною залежністю та відсутністю справжніх глобальних норм та правил співпраці, конкуренції та конфліктів.

Вимушена інституційна відкритість та спряжена з нею інституційна конкуренція породжують інтенсивний процес формоутворення, що суперечить стійкій природі інститутів як інструменту зняття невизначеності. Корпорації вже давно стали міжнародними, транснаціональними, глобальними, в той час як держава за визначенням залишається національною. Спробою врівноважити глобальні впливи корпорацій відповідною силою держав є інтеграція у різних формах та на різних рівнях, розширення повноважень міждержавних інститутів. Критерії справедливості (несправедливості) у цих конфліктних процесах відіграють не першу роль. Тому соціальні ризики реформ, що орієнтуються на глобальні процеси, в умовах кризових явищ та нестійкого зростання в Україні можуть набувати критичного характеру в напрямку забезпечення конкурентоспроможності національної економіки. Обмеження припустимих соціальних ризиків зверху повинно бути обов'язковим елементом національної стратегії соціально-економічного розвитку [4, с. 25]. Таким чином, конкурентне середовище, яке

служує основою підвищення продуктивності праці, технологічних та організаційних інновацій, досягнення економічного добробуту, не може бути створене без забезпечення економічної свободи та відповідальності суб'єктів господарювання.

Список використаних джерел:

1. Україна опустилася в рейтингу конкурентоспроможних економік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2017/06/1/625560/>.
2. Позиція України в рейтингу країн світу за індексом глобальної конкурентоспроможності 2017–2018 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.edclub.com.ua/tegy/vsesvitniy-ekonomichnyy-forum>.
3. Носова Т. Ю. Інституційна конкурентоспроможність ієрархічних і мережевих структур в економіці: автореф. дис. ... канд. екон. наук: спец. 08.00.01 «Економічна теорія та історія економічної думки» / Т. Ю. Носова; Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна. – Х., 2010. – 19 с.
4. Яременко О. Л. Суперечлива єдність економічної ефективності і соціальної справедливості як чинник функціонування та еволюції економічних систем / О. Л. Яременко // Економічна теорія. – 2016. – № 4. – С. 19-32.